

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
рішень Європейського суду
з прав людини
(жовтень 2025 року)

Стаття 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (заборона катування)	4
A. J. and L. E. v. Spain: проведення неефективного розслідування злочину, пов'язаного із сексуальним насильством; недостатнє дотримання гарантій незалежності розслідування; явно невідповідна реакція органів влади на недоліки розслідування – порушення	4
Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)	7
TSATANI v. Greece: відсутність гарантії безсторонності в дисциплінарному провадженні, порушеному Головою Касаційного суду щодо прокурора – порушення	7
JANKOVIĆ v. Slovenia (ухв.): відмова в доступі до правосуддя у справі, що стосувалася висновків спеціалізованої антикорупційної комісії, сформульованих у межах процедури контролю за активами стосовно заявника, відомого в Словенії політика – заяву визнано неприйнятною	11
MISIŪNAS v. Lithuania: відсутність ефективного засобу правового захисту для оскарження заявником рішення Президента про відмову в повторному призначенні заявника на посаду судді після закінчення строку його повноважень на посаді міністра в уряді – порушення	15
HELME v. Estonia: засудження заявника за його розмови сексуального характеру з поліцейським під прикриттям, який видавав себе за 12-річну дівчинку, та використання отриманих доказів у кримінальному провадженні щодо нього – відсутність порушення	18
Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)	22
ĐORĐEVIĆ v. Serbia: спорудження новобудови в безпосередній близькості від будинку заявниці призвело до порушення природного освітлення та вентиляції її квартири, що значно погіршило якість життя та знизило ринкову вартість квартири – порушення	22
NDRECA v. Albania (ухв.): звільнення заявника з посади судді Незалежною кваліфікаційною комісією за порушення національного законодавства щодо декларування – заяву визнано неприйнятною	27
Стаття 10 Конвенції (свобода вираження поглядів)	32
IMANOV v. Azerbaijan: позбавлення адвоката права на заняття адвокатською діяльністю через його твердження в медіа щодо жорстокого поводження з його клієнтом у в'язниці – порушення	32

SZABÓ v. Hungary (ухв.): використання заявницею ляльки в парламенті під час інавгураційної промови Президента Республіки та подальше накладення за це санкцій – заяву визнано неприйнятною	36
Стаття 3 Першого протоколу до Конвенції (право на вільні вибори)	40
GEORGIOS PAPADOPOULOS v. Cyprus : неможливість на національному рівні врегулювати питання щодо заповнення депутатського мандата, який став вільним до початку роботи парламентського скликання – порушення	40
Рішення ЄСПЛ проти України	44

СТАТТЯ 3 КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД (ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ)

A. J. and L. E. v. Spain (№ 40312/23 та № 40388/23)

Обставини справи

Справа стосувалася розслідування скарг заявниць про те, що в грудні 2016 року вони зазнали наркотичного та сексуального насильства (за допомогою хімічних речовин), а також про подальшу втрату та маніпулювання поліцією важливими доказами.

Заявниці, громадянки Іспанії А.Ж. та Л.Е., увечері 7 грудня 2016 року познайомилися з двома чоловіками в барі та вживали з ними алкоголь. Наступного ранку вони прокинулися роздягненими у квартирі одного з чоловіків, не пам'ятаючи подій ночі, але маючи відчуття, що відбувся статевий акт. Вони стверджували, що їм проти їх волі було введено наркотичні речовини та зґвалтовано. Після звернення А.Ж. до медичного закладу ушкоджень не виявили, однак було застосовано протокол щодо підозри на сексуальне насильство із застосуванням хімічних речовин, і як наслідок – повідомлено поліцію.

Підрозділ Національної поліції у справах сім'ї та жінок (UFAM) розпочав розслідування. Наприкінці грудня 2016 року обох чоловіків затримали та допитали. Вони визнали факт статевих контактів, наполягаючи на їхній добровільності. Суд застосував щодо них заборонні приписи.

3 січня 2017 року було відкрито кримінальне провадження. Під час розслідування з'ясувалося, що один із підозрюваних є швагром поліцейського UFAM, який брав участь у розслідуванні. Крім того, низка важливих доказів зникла або була пошкоджена під час перебування у поліції.

20 листопада 2018 року слідчий суд відмовив у притягненні підозрюваних до кримінальної відповідальності, визнавши свідчення заявниць достовірними, але встановив недостатність доказів, які б свідчили про недобровільність статевих стосунків. З огляду на скарги заявниць щодо серйозних порушень у поводженні з доказами було відкрито окремі провадження стосовно можливих зловживань та фальсифікації.

8 жовтня 2021 року основне провадження закрили без обвинувачень. Зібрані протягом майже 5 років докази не підтвердили ані введення заявницям наркотичних речовин, ані обізнаності підозрюваних про їхній неприйнятний стан. Суд визнав, що розслідування було «істотно ускладнене» процесуальними порушеннями та зникненням цифрових доказів, але вирішив, що ці фактори не компенсують відсутність істотних доказів.

У березні 2022 року заявниці оскаржили рішення про закриття, посилаючись на те, що три додаткові розслідування ще тривали. Однак у липні 2022 року справу остаточно закрили. Провінційний суд відхилив їхню апеляцію, а Конституційний Суд визнав скаргу про захист конституційних прав неприйнятною.

Посилаючись на статті 3 та 8 Конвенції заявниці скаржилися на те, що численні недоліки в розслідуванні та надмірна тривалість провадження, порушили їхні права, гарантовані Конвенцією, та залишили їх без ефективного захисту від серйозного сексуального насильства.

Оцінка Суду

ЄСПЛ повторно наголосив, що статті 3 та 8 Конвенції передбачають «позитивні зобов'язання» Держав, по-перше, криміналізувати та ефективно переслідувати всі сексуальні дії, які відбулись без згоди, а по-друге, забезпечувати виконання правових положень шляхом оперативного та ретельного розслідування та судового переслідування. Щоб бути ефективним, розслідування повинно бути здатним привести до виявлення та покарання винних, та бути ретельним, неупередженим та своєчасним.

ЄСПЛ позитивно відзначив, що Іспанія створила належну правову базу для захисту жертв сексуальних злочинів. Він також визнав, що іспанські органи влади оперативно відреагували на заяви заявниць. Отже, їхня перша реакція відповідала обов'язку діяти оперативно та вживати оперативних заходів для захисту ймовірних жертв.

Розглядаючи заявлені недоліки у збереженні спочатку наявних доказів ЄСПЛ зазначив, що втрата ключових доказів, яка відбулась, ймовірно, після висунення звинувачень, викликала особливе занепокоєння, оскільки на той час діяв судовий наказ про збереження доказів. З огляду на те, що знищені докази могли бути вирішальними для підтвердження або спростування тверджень заявниць, їхнє зникнення становило особливо серйозне порушення в збереженні доказів.

Справи, пов'язані з хімічними речовинами, ставили особливі виклики для розслідування, що посилювало необхідність швидкого та ретельного збереження доказів. Тимчасовий характер таких речовин у поєднанні з погіршеною пам'яттю потерпілих надавали надзвичайного значення таким обставинам, як цифрові комунікації в телефоні, відеозаписи та судово-медичні висновки. Втрата доказів могла бути особливо небезпечною в цій конкретній справі, оскільки підозрювані визнали, що статевий акт мав місце, проте оскаржували саме питання згоди та стан свідомості заявниць. Тому нездатність зберегти відповідні матеріали була серйозною проблемою, враховуючи,

що ефективність розслідування значною мірою залежала від збереження та аналізу саме тих доказів, які були втрачені або знищені під час перебування під вартою в поліції.

ЄСПЛ дійшов висновку, що в сукупності недоліки в збереженні доказів виходили за межі «поодиноких помилок» або незначних упущень у розслідуванні. Заходи, вжиті владою не змогли компенсувати втрату цифрових доказів, які мали вирішальне значення. Крім того, розслідування можливих зловживань з боку поліції було розпочато лише через значний проміжок часу – кілька років після втрати або знищення доказів. Більше того, ці розслідування були доручені тим же органам, які контролювали первинне розслідування, що викликало додаткові занепокоєння щодо незалежності та ефективності реагування на ці систематичні недоліки. Крім того, тісні родинні стосунки між одним із слідчих та одним із підозрюваних не відповідали стандартам достатньої незалежності, передбаченим Конвенцією.

У зв'язку з вищевказаним було встановлено порушення статті 3 та статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 3 Конвенції (заборона катування).

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене 23 жовтня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

СТАТТЯ 6 КОНВЕНЦІЇ (ПРАВО НА СПРАВЕДЛИВИЙ СУД)

TSATANI v. Greece (№ 42514/16)

Обставини справи

Справа стосувалася дисциплінарного провадження стосовно заявниці – прокурора. Заявниця скаржилася, що її справу не було розглянуто безстороннім судом з огляду на те, що Голова Касаційного суду, яка проводила попереднє дисциплінарне розслідування, сама розглянула подану заявницею заяву про відвід і згодом порушила проти заявниці дисциплінарне провадження.

Заявниця на момент подій працювала прокурором Апеляційного суду Афін.

У березні 2016 року тодішня Голова Касаційного суду V.T. розпочала попереднє дисциплінарне розслідування щодо заявниці через занепокоєння, висловлене Міністром юстиції Кіпру та Генеральним адвокатом щодо її рішення закрити кримінальне розслідування у справі про шахрайство, до якої були причетні громадяни Греції та Кіпру. V.T. попросила заявницю представити аргументи щодо свого захисту в письмовій формі. Заявниця згодом подала звіт прокурору Касаційного суду, у якому скаржилася, що заступник Міністра юстиції Греції згадав про дисциплінарне провадження, яке було порушено проти неї, у своїй промові перед парламентом, хоча це провадження було конфіденційним. Вона також подала аргументи щодо свого захисту V.T., а також клопотання про відвід, аргументуючи це тим, що V.T. раніше була залучена до цієї справи, а тому не могла бути неупередженою. Заявниця стверджувала, що V.T. надала заступнику Міністра юстиції конфіденційну інформацію про дисциплінарне провадження, яке було порушено проти неї, і що, перебуваючи на посаді т. в. о. прем'єр-міністра, вона налагодила особливі контакти з цим міністром, а також з кіпрськими посадовцями, які зв'язувалися з нею щодо закриття розслідування.

Через тиждень V.T. передала попереднє розслідування віце-президентці Касаційного суду заявивши, що клопотання заявниці про відвід є зловживанням процесуальними правами з метою затягнути провадження, а наведені підстави не мають належного обґрунтування. Вона також опублікувала офіційний прес-реліз, у якому згадала про дисциплінарне провадження, що тривало, заявивши, що вона бореться з «великими, взаємопов'язаними інтересами», та назвала ім'я заявниці.

У червні 2016 року V.T. порушила дисциплінарне провадження щодо заявниці й передала справу до дисциплінарної ради Касаційного суду. В межах цього провадження вона стверджувала, що клопотання про відвід є неприйнятним, оскільки воно не було подано до прокурора Касаційного суду. Рада визнала клопотання заявниці про відвід неприйнятним і відхилила її заперечення щодо недійсності дисциплінарного провадження. Вона визнала її винною у серйозній

недбалості, яка завдала шкоди престижу судової влади, оскільки заявниця припинила кримінальне розслідування, яке належало до виключної компетенції прокурора з питань боротьби з корупцією.

Апеляційну скаргу заявниці було відхилено дисциплінарною радою Касаційного суду у складі 9 членів. Рада встановила, що V.T. не відхилила клопотання заявниці про відвід, а лише передала справу віце-президентці Касаційного суду. У будь-якому разі клопотання заявниці про відвід було безпідставним.

Посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції заявниця скаржилася, що її справу не було розглянуто безстороннім судом, оскільки Голова Касаційного суду сама розглянула клопотання про відвід, подане заявницею проти неї, а потім порушила дисциплінарну справу проти заявниці.

Оцінка Суду

Щодо статті 6 Конвенції

ЄСПЛ зазначив, що дисциплінарне провадження, порушене проти заявниці, прокурора, мало виключно дисциплінарний характер і не стосувалося кримінального аспекту. Він також зазначив, що дисциплінарні ради Касаційного суду у складі 7 або 9 членів слід розглядати як трибунал, що має повну юрисдикцію у визначенні дисциплінарної відповідальності в провадженнях, до яких застосовуються гарантії статті 6 Конвенції. Отже, цивільний аспект пункту 1 статті 6 був застосовний до цієї справи, і ЄСПЛ обмежив свій розгляд питанням справедливості провадження перед цими органами.

ЄСПЛ зазначив, що на той час національне законодавство передбачало, що Голова Касаційного суду може порушувати дисциплінарні провадження проти цивільних і кримінальних суддів та прокурорів, проводячи попереднє розслідування та порушуючи дисциплінарне провадження. Це повноваження Голови Касаційного суду, введене в грудні 2015 року вперше з моменту набрання чинності Конституцією 1975 року, було скасоване в 2021 році й до цього часу не було відновлено. Щодо скарги заявниці про те, що V.T., розглядаючи клопотання про відвід і роблячи публічну заяву, безповоротно скомпрометувала провадження, ЄСПЛ із занепокоєнням зазначив, що V.T. опублікувала офіційний прес-реліз, хоча попереднє дисциплінарне розслідування ще не було завершено, незважаючи на те, що відповідно до національного законодавства дисциплінарні розслідування щодо членів судової влади є таємними. У прес-релізі було згадано ім'я заявниці, зроблено посилання на незавершене дисциплінарне провадження, зазначено, що V.T. бореться з «великими, взаємопов'язаними інтересами» та що клопотання заявниці про відвід є необґрунтованим і становить «зловживання процесуальними правами».

ЄСПЛ звернув увагу на те, що на той час V.T. була не тільки Головою суду, який розглядав дисциплінарну справу заявниці, але й, як Голова Касаційного суду, мала найвищу владу в цивільній та кримінальній юрисдикції. Крім того, V.T. була добре відома громадськості завдяки своїй попередній посаді т. в. о. прем'єр-міністра. Тому вона мала бути особливо обережною, щоб не створити враження, що бажає вплинути на результат судового розгляду.

ЄСПЛ також зазначив, спираючись на відповідну судову практику Суду Європейського Союзу (Inspektorat kam Visshia sadeben savet від перспектива порушення дисциплінарного розслідування проти членів судової влади могла чинити тиск на останніх, було надзвичайно важливо, щоб особи, наділені повноваженнями проводити дисциплінарні розслідування та порушувати дисциплінарні провадження проти членів судової влади, діяли об'єктивно та неупереджено.

ЄСПЛ дійшов висновку, що V.T. мала обов'язок діяти об'єктивно й неупереджено під час проведення попереднього розслідування та порушення дисциплінарного провадження проти заявниці, яка була членом судової влади. ЄСПЛ зазначив, що дисциплінарна рада у складі 9 членів не згадала про публічну заяву V.T., опубліковану в контексті провадження, відхиливши як безпідставне твердження заявниці про те, що V.T. розголосила інформацію про дисциплінарне розслідування. Отже, рада не врахувала вплив цієї заяви на справедливість провадження.

ЄСПЛ повторив, що стаття 6 Конвенції не стосується результату провадження, а гарантує справедливість самого провадження, включаючи гарантію неупередженості. Заява V.T. сама по собі була несумісною з поняттям «незалежного та безстороннього суду» з огляду на її зміст та контекст, у якому її було опубліковано, при цьому малося на увазі, що в даному випадку йшлося не про фактичні докази впливу або тиску на суддів, а про важливість сприйняття неупередженості.

ЄСПЛ звернув увагу на особливий контекст справи, зокрема на той факт, що V.T. раніше, за кілька місяців до порушення дисциплінарного провадження, обіймала посаду т. в. о. прем'єр-міністра, а також на те, що в законі, який наділяє Голову Касаційного суду відповідними дисциплінарними повноваженнями, також зазначається, що останній здійснює загальний нагляд і контроль за всіма суддями.

З огляду на зазначене ЄСПЛ вважав, що занепокоєння заявниці щодо неупередженості судів, які розглядали її справу, не було необґрунтованим, суб'єктивним або невиправданим.

ЄСПЛ дійшов висновку, що за обставин цієї справи провадження не відповідало необхідним стандартам Конвенції. Відповідно, було порушено пункт 1 статті 6 Конвенції.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 14 жовтня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася висновків спеціалізованої антикорупційної комісії щодо заявника, який був відомим політиком і обіймав посаду мера Любляни з 2006 року.

У 2011 році в рамках антикорупційного законодавства Комісія з протидії корупції (далі – Комісія) вирішила провести перевірку голів всіх парламентських партій Словенії (включно із заявником) щодо наявних у них матеріальних активів. Комісія опублікувала свої висновки 2012 році, але вони були зрештою відхилені Верховним Судом стосовно заявника, оскільки йому не було надано можливості заздалегідь подати свої зауваження щодо них.

26 листопада 2015 року Комісія опублікувала нові висновки щодо заявника, у яких встановила, що в період з 2006 по 2012 рік заявник порушив закон, не повідомивши про своє майно (або зміни в майновому стані) щодо нерухомості, акцій та готівки. Комісія також встановила, що певні господарські операції були обтяжені високим ризиком корупції та конфлікту інтересів, оскільки вони були ініційовані компанією, яка на той час вела бізнес з муніципалітетом Любляни, і що заявник отримав 208 000 євро на свій банківський рахунок в результаті цих операцій.

Національні суди Словенії відхилили апеляції заявника на висновки Комісії, визнавши, що в ході розгляду справи Комісією права заявника не були порушені.

Заявник скаржився, посилаючись на статтю 6 Конвенції, що судовий перегляд висновків Комісії був обмеженим, і що він, відповідно, не мав доступу до суду в цій справі.

Оцінка Суду

ЄСПЛ одразу вказав, що не вважає за необхідне приймати остаточне рішення щодо питання про застосовність статті 6 Конвенції стосовно визначення цивільних прав та обов'язків заявника або будь-яких кримінальних звинувачень проти нього, оскільки – навіть припускаючи, що вона є застосовною – дана справа в будь-якому випадку є неприйнятною з причин, викладених нижче.

(а) Загальні принципи

У рішенні у справі *Ramos Nunes de Carvalho e Sá v. Portugal* ([ВП], № 55391/13 та 2 інші, §§ 176–186, від 6 листопада 2018 року) ЄСПЛ узагальнив загальні принципи, що стосуються обсягу судового контролю, якого повинні дотримуватися національні суди, та їхнього обов'язку обґрунтовувати свої рішення.

Зокрема, у вказаному рішенні ЄСПЛ наголосив на автономному визначенні вимоги «повної юрисдикції». Він також визначив критерії, згідно з якими має оцінюватися обсяг судового розгляду. По-перше, у випадку спорів щодо «прав та обов'язків цивільного характеру» суд повинен мати юрисдикцію для розгляду всіх питань факту та права, які стосуються поданого до нього спору. По-друге, така «повна юрисдикція» означає, що суд мав достатню юрисдикцію у провадженні або забезпечив його належний розгляд.

Беручи до уваги такий підхід, ЄСПЛ вказав, що в адміністративно-правових апеляціях часто трапляється, що обсяг будь-якого перегляду обставин справи є обмеженим, і що для таких процедур властиво, що компетентні органи проводять попередні засідання, а не приймають фактичні рішення. З відповідної судової практики випливає, що, загалом стаття 6 не має на меті гарантувати доступ до суду, який може замінити оцінку або думку адміністративних органів своєю власною. У зв'язку з цим ЄСПЛ особливо наголосив на необхідності поважати рішення, прийняті адміністративними органами з міркувань доцільності, які часто стосуються спеціалізованих галузей права.

Окрім того, щоб оцінити достатність обсягу розгляду, здійсненого національним судом у конкретній справі, необхідно врахувати повноваження відповідного судового органу і такі фактори, як: (а) предмет оскаржуваного рішення – і, зокрема, чи стосувалося воно спеціалізованого питання, що вимагає професійних знань або досвіду, та чи передбачало воно здійснення адміністративного дискреційного права (і, якщо так, то якою мірою); (b) спосіб, у який було прийнято це рішення (зокрема, процесуальні гарантії, доступні в ході провадження перед адміністративним органом); та (c) зміст спору – включаючи бажані та фактичні підстави для оскарження (див. рішення у справі *Tsanova-Gecheva v. Bulgaria*, № 43800/12, та справи, цитовані в ній; див. також, зокрема, рішення у справах *Bryan v. the United Kingdom*, від 22 листопада 1995 року, та *Galina Kostova v. Bulgaria*, № 36181/05, від 12 листопада 2013 року).

Розглядаючи питання про те, чи законодавча система в цілому забезпечувала належне розслідування фактів, ЄСПЛ також наголосив на необхідності враховувати характер і мету цієї системи. Дійсно, в тому, що стосується адміністративно-правових апеляцій, питання про те, чи був обсяг наданого судового перегляду «достатнім», може залежати не тільки від дискреційного або технічного характеру предмета оскаржуваного рішення та конкретного питання, яке заявник бажає порушити перед судом як центральне для нього, але й, більш загально, від характеру «прав та обов'язків цивільного характеру», що стоять на кону, та характеру політичної мети, яку має досягти відповідне національне законодавство (див. рішення у справі *Fazia Ali v. the United Kingdom*, № 40378/10, від 20 жовтня 2015 року).

Крім того, ЄСПЛ вказав, що загалом поняття судового перегляду передбачає, що у разі задоволення підстави для апеляції суд, який здійснив перегляд, повинен мати повноваження скасувати оскаржуване рішення і або прийняти нове рішення, або повернути справу до того самого органу чи до іншого органу (див. рішення у справах *Kingsley v. the United Kingdom* [ВП], № 35605/97, та *Oleksandr Volkov v. Ukraine*, № 21722/11).

ЄСПЛ наголосив, що положення статті 6 Конвенції також вимагають від національних судів належним чином зазначати підстави, на яких ґрунтуються їхні рішення. Не вимагаючи детальної відповіді на кожен аргумент, висунутий скажником, це зобов'язання, тим не менш, передбачає, що сторона судового провадження може очікувати конкретної та чіткої відповіді на ті аргументи, які мають вирішальне значення для результату даного провадження (див. рішення у справі *Ruiz Torija v. Spain*, від 9 грудня 1994 року, §§ 29–30, серія А № 303-А).

(b) Застосування до даної справи

Повертаючись до цієї справи, ЄСПЛ вказав, що основна скарга заявника стосувалась, як стверджувалося, невиконання національними судами повного судового перегляду остаточних висновків Комісії. Зокрема, він скаржився на те, що під час перегляду остаточних висновків національні суди не розглянули його скаргу щодо встановлених Комісією фактів.

У зв'язку з цим ЄСПЛ зазначив, що Комісія є незалежним спеціалізованим державним органом, метою якого є зміцнення ефективного функціонування верховенства права та захист його від загрози корупційних дій. Її діяльність регулюється Законом «Про доброчесність та запобігання корупції» та внутрішніми правилами, а також ретельно контролюється міжнародними спеціалізованими органами, такими як GRECO.

ЄСПЛ також підкреслив, що під час провадження в Комісії заявник мав низку процесуальних гарантій. Окрім того, що його було заслухано особисто в 2012 році в ході нового провадження, що призвело до прийняття оскаржуваних остаточних висновків, заявнику було надіслано проект висновків і запропоновано надати свої зауваження, що він і зробив. Крім того, ЄСПЛ зауважив, що всі фактичні роз'яснення та документи, які заявник надав у відповідь на проект остаточних висновків, були опубліковані на вебсайті Комісії разом з остаточними висновками.

Щодо судового перегляду Адміністративним судом ЄСПЛ відзначив, що, хоча заявник подав вищезазначену адміністративну скаргу відповідно до статті 4(1) Закону про адміністративні спори, Адміністративний суд розглянув його справу відповідно до статті 2 цього Закону (відповідно до зміненої відповідної судової практики національних судів) і фактично надав відповіді на всі вирішальні аргументи заявника. У будь-якому разі ЄСПЛ зазначив, що Адміністративний суд міг скасувати рішення Комісії, якби він не погодився з її правовими

або фактичними висновками (включно з висновками щодо доказів). Цей факт свідчить про те, що Адміністративний суд був судом «повної юрисдикції» для цілей статті 6 Конвенції.

Крім того, ЄСПЛ відзначив, що твердження, висунуте заявником у його апеляційній скарзі з питань права (а саме, що Адміністративний суд не оцінив факти, встановлені Комісією), було безпідставним: у цій скарзі він не вказав, на які з його ключових аргументів Адміністративний суд не надав відповіді. Саме з цієї причини Верховний Суд відхилив цю частину його апеляційної скарги.

Нарешті, ЄСПЛ зазначив, що будь-які подальші наслідки для заявника, такі як кримінальна або цивільна відповідальність, що випливають з фактичних висновків Комісії, повинні бути встановлені в окремому провадженні, у якому заявник матиме повні процесуальні гарантії.

З огляду на наведене та беручи до уваги конкретний контекст справи, обсяг висновків Комісії, процесуальні гарантії, надані заявнику в провадженні перед Комісією, та мотивовані рішення, ухвалені як Адміністративним, так і Верховним судами, ЄСПЛ виснував, що судовий перегляд справи заявника національними судами був достатнім і, отже, не позбавив заявника його права на справедливий суд відповідно до статті 6 Конвенції.

У зв'язку з вищевказаним ЄСПЛ зазначив, що ця заява є явно необґрунтованою.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята й оприлюднена 9 жовтня 2025 року та є остаточною.

Обставини справи

Заявник у цій справі є колишнім суддею, який обійняв посаду в уряді.

У 2015 році заявник був призначений суддею міського окружного суду міста Вільнюс. У 2016 році він був звільнений з цієї посади за власним бажанням, щоб обійняти посаду в уряді: спочатку – посаду міністра внутрішніх справ, пізніше – заступника міністра оборони. У грудні 2020 року термін його повноважень як заступника міністра закінчився. Тоді заявник звернувся з проханням про повторне призначення його на посаду судді. Відповідно до Конституції та Закону про суди, рішення про призначення суддів приймає Президент Республіки. Закон про суди передбачає можливість для колишнього судді, який припинив свою кар'єру, протягом певного періоду подати заявку на повторне призначення без проходження конкурсного іспиту або відбіркової процедури.

У січні 2021 року державні посадовці, зокрема Президент Республіки, зробили публічні заяви, у яких висловили думку, що заявник не буде поновлений на посаді з причин занепокоєння щодо його неупередженості, та вважали за необхідне встановити «період охолодження» після перебування на політичній посаді. Офіційного рішення про поновлення заявника на посаді судді прийнято не було.

Заявник звернувся до суду з адміністративним позовом. Вільнюський регіональний адміністративний суд відмовився прийняти позов до розгляду, вважаючи, що діяльність Президента Республіки не може бути предметом розгляду в адміністративному провадженні. Після цього заявник звернувся з цивільним позовом. Це провадження в результаті також було невдалим, оскільки литовські суди визнали, що рішення про призначення суддів належить до повноважень Президента Республіки, а тому суди не мають юрисдикції розглядати позови заявника.

У 2022 році заявник подав нову заяву до Президента Республіки з проханням про поновлення його на посаді судді. Після отримання допуску до державної таємниці, заявник пройшов співбесіду в Раді суддів, яка згодом проголосувала за його поновлення на посаді. Проте Президент Республіки відмовився поновити заявника на посаді. Офіційних причин не було наведено, але заявнику повідомили, що існує занепокоєння щодо його діяльності під час перебування на посаді в уряді та його майбутніх планів щодо участі в політиці. Подальше цивільне провадження за позовом заявника також було безуспішним. Вільнюський регіональний суд постановив, що суди не мають юрисдикції розглядати позов заявника. Апеляційний суд підтвердив це рішення, а Верховний Суд відмовився прийняти до розгляду касаційну скаргу заявника.

Оцінка Суду

ЄСПЛ дійшов висновку, що національні суди не забезпечили заявнику ефективного засобу правового захисту, який був би здатний вирішити його скаргу по суті.

ЄСПЛ визнав, що, ймовірно, у литовському законодавстві існує «право» на справедливу процедуру при повторному призначенні на посаду судді, включно з правом на захист від довільної та дискримінаційної відмови в такому призначенні, а також «право» на справедливу процедуру при розгляді заяви про повторне призначення на посаду судді. ЄСПЛ підкреслив, що існує чіткий зв'язок між доброчесністю процесу призначення суддів та вимогою судової незалежності. Відповідні міжнародні стандарти вимагають, щоб будь-яке рішення щодо відбору та кар'єри суддів, або принаймні процедура, за якою таке рішення ухвалюється, підлягало судовому перегляду. З огляду на особливі обставини справи та важливість захисту незалежності судової влади, виключення заявника – кандидата на посаду судді, який відповідав установленим законом вимогам, з процедури повторного призначення без можливості судового перегляду цього рішення звичайним судом або іншим органом, що здійснює судові повноваження, не може вважатися таким, що відповідає інтересам Держави, яка керується принципом верховенства права. Фактично Уряд стверджував, що позбавлення можливості судового перегляду відповідного рішення було необхідним за обставин справи заявника, з огляду на виключні конституційні прерогативи та роль Президента Республіки у призначенні суддів.

Однак заявник, як колишній суддя, який обіймав посаду в Уряді, мав право на те, щоб його кандидатура на посаду судді була розглянута без проходження конкурсного іспиту або процедури відбору. При поданні заявки на повторне призначення він отримав необхідні дозвільні документи і пройшов співбесіду в Раді суддів, яка, оцінивши кандидатуру заявника на основі критеріїв компетентності й доброчесності, рекомендувала Президенту Республіки призначити його на посаду судді міського суду. Отже, заявник міг мати законні та обґрунтовані очікування, що його заява про поновлення на посаді судді буде розглянута належним чином, прозоро та об'єктивно, без допуску свавілля. Хоча й був натяк на те, що заяви заявника щодо можливості його призначення в майбутньому на іншу посаду в уряді та занепокоєння щодо його діяльності на посаді міністра могли вплинути на рішення Президента, утім такі причини не були офіційно повідомлені заявнику. Не було підстав вважати, що цей спір стосувався будь-яких виняткових або вагомих причин, які могли б обґрунтувати його виключення з-під сфери судового контролю.

Національні суди не розглянули ситуацію заявника в цілому, а розглядали його скарги окремо. ЄСПЛ дійшов висновку, що спроби заявника домогтися судового перегляду у національних судах з метою ефективного вивчення помилок, які могли бути допущені під час процедури повторного призначення на посаду судді, були безуспішними через те, що суди не забезпечили ефективний засіб правового захисту, який був здатний вирішити скарги заявника по суті. Тому ЄСПЛ виснував, що було порушено право заявника на доступ до суду.

Висновок

Порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 жовтня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася стверджуваної провокації заявника в Інтернеті з боку поліцейського під прикриттям, який, використовуючи псевдонім, вступив у розмову із заявником в онлайн-чаті.

19 вересня 2019 року було розпочато кримінальне провадження на підставі інформації, отриманої раніше того ж року, про те, що різні особи використовували певні інтернет-сайти (www.facebook.com та www.armastusesaal.org) для ведення чатів сексуального характеру з неповнолітніми особами віком до 14 років та надсилання їм файлів сексуального змісту.

З 8 жовтня 2019 року по 8 грудня 2019 року поліція проводила операцію під прикриттям з нагляду за вебсайтом www.armastusesaal.org. Поліцейський, використовуючи вигадану особу 12-річної дівчинки на ім'я Марлін Ілус та псевдонім «Marleen12», користувався онлайн-чатами на цьому сайті з метою збору інформації, що має значення для провадження.

Під час цієї операції особа з іменем користувача «m41tln» вела відверті розмови сексуального характеру через приватні повідомлення з «Marleen12».

На підставі інформації, отриманої із зазначених вище розмов, 17 листопада 2019 року було розпочато окреме кримінальне провадження з метою розслідування можливого вчинення злочину особою, яка використовувала ім'я користувача «m41tln». У ході провадження було встановлено, що заявник був тією особою, яка стояла за цим ім'ям користувача. Стенограми зазначених розмов були включені до звіту про проведення таємного спостереження.

30 листопада 2020 року суд округу Хар'ю визнав заявника винним у вчиненні замаху на схилення неповнолітньої особи до сексуальних дій. Суд ознайомився з матеріалами звіту за результатами проведеного таємного спостереження та підтвердив, що відповідні дії поліцейського були санкціоновані прокуратурою, а отже законними. Тому національний суд визнав докази в цьому провадженні допустимими. Окрім того, після вивчення змісту чатів суд встановив, що поліцейський жодним чином не провокував заявника. Навпаки, саме заявник брав на себе ініціативу розпочинати та продовжувати розмови.

10 червня 2021 року Апеляційний суд міста Таллінн залишив без змін вирок суду першої інстанції та відхилив доводи заявника щодо провокації з боку поліцейського.

17 серпня 2021 року Верховний Суд відмовив у прийнятті до розгляду касаційної скарги заявника.

Оцінка Суду

ЄСПЛ у цій справі нагадав, що розгляд ним скарг на провокацію ґрунтується на двох критеріях: матеріальному та процесуальному. Так, у першу чергу, ЄСПЛ має встановити на основі наявних матеріалів справи, чи було вчинено правопорушення без втручання органів влади, тобто чи було розслідування «фактично пасивним». При вирішенні цього питання ЄСПЛ розглядає причини, що лежали в основі проведення таємного спостереження (чи існували об'єктивні підозри, що заявник був причетний до злочинної діяльності або мав схильність до вчинення кримінального правопорушення) та поведінку органів влади, які його проводили (чи чинили органи влади такий вплив на заявника, що спонукав його до вчинення злочину, який інакше не був би вчинений, з метою встановлення факту вчинення злочину).

На другому етапі ЄСПЛ розглядає, як національні суди дослідили аргумент заявника щодо провокації з боку правоохоронних органів. ЄСПЛ має перевірити, чи є така скарга на провокацію реальним способом захисту за національним правом та чи створює підстави для виключення конкретних доказів.

Щодо обставин цієї справи ЄСПЛ зауважив, що вона була першою справою, в якій йому доводилося розглядати питання, чи була особа спровокована в Інтернеті. ЄСПЛ мав перевірити, чи обмежилися слідчі органи, організовуючи та проводячи таємне спостереження в цій справі, «розслідуванням злочинної діяльності пасивним способом».

ЄСПЛ наголосив, що у випадках, коли основні докази отримані за результатом проведеної таємної операції, органи влади повинні бути здатні продемонструвати, що вони мали вагомні підстави для її проведення.

ЄСПЛ зауважив, що заявник не оскаржував твердження Уряду про те, що національні органи влади, перш ніж розпочати операцію таємного спостереження, мали попередню інформацію про те, що різні особи вели чати сексуального характеру з неповнолітніми особами віком до 14 років на певних вебсайтах. Заявник не скаржився на загальну процедуру надання дозволу на використання таємного агента та не стверджував, що операція не була належним чином контрольована. Натомість суть його скарги зводилася до того, що до початку проведення таємного спостереження не було жодних підозр конкретно щодо нього.

Оцінюючи значення того факту, що до проведення поліцією таємної операції не було об'єктивних підозр, що саме заявник займався незаконним схилянням неповнолітньої особи до сексуальних дій або що він був схильний до такої діяльності, ЄСПЛ не міг ігнорувати конкретні обставини вчинення цього правопорушення.

Криміналізація певної поведінки сама по собі має обмежений стримуючий ефект, якщо немає засобів для ідентифікації фактичного правопорушника та притягнення його до відповідальності. У зв'язку з цим ЄСПЛ дійшов висновку, що позитивні зобов'язання Держави за статтею 8 Конвенції щодо захисту фізичної або психологічної недоторканності особи можуть поширюватися на питання, пов'язані з ефективністю кримінального розслідування, навіть якщо кримінальна відповідальність представників Держави не є предметом розгляду. Крім того, ефективне кримінальне розслідування вимагає вжиття практичних та ефективних заходів для виявлення і притягнення до відповідальності винних осіб. ЄСПЛ визнав, що у випадках, коли спілкування через Інтернет сприяє вчиненню злочину або коли вся злочинна діяльність, про яку йдеться, відбувається в Інтернеті, поліція також повинна використовувати онлайн-засоби для розслідування та притягнення до відповідальності за ці злочини.

За обставин, подібних до тих, що представлені в цій справі, для органів влади не завжди є можливим після отримання інформації про потенційно незаконну діяльність на вебсайті ідентифікувати можливих підозрюваних до початку проведення таємних операцій або зробити це без потенційного непропорційного втручання в права інших осіб, які не залучені до розслідування, зокрема в право на повагу до приватного життя. ЄСПЛ наголосив, що зазвичай від користувачів певних вебсайтів не вимагається розкривати свою справжню або повну особу, і вони часто цього не роблять.

ЄСПЛ вважав, що за обставин цієї справи національні органи влади мали вагомі підстави для початку проведення таємного спостереження, адже вони отримали інформацію щодо схиляння неповнолітніх осіб до сексуальних дій через вебсайт та були зобов'язані її перевірити. ЄСПЛ не вважав вирішальним той факт, що на той момент не було об'єктивних підозр, що саме заявник був причетний до злочинної діяльності або мав схильність до такої поведінки. ЄСПЛ визнав, що поліція мала об'єктивну підозру, яка стосувалася конкретного та обмеженого віртуального простору – чату на певному вебсайті. Крім того, з огляду на обставини цієї справи, ЄСПЛ вважав суттєвим той факт, що підозра стосувалася злочину щодо неповнолітніх, які внаслідок свого вразливого стану могли не розуміти, що вони стали жертвами, і / або не мали можливості заявити про такі злочини.

Так, на думку ЄСПЛ, сам факт проведення таємної операції не означав, що існував намір спровокувати заявника на вчинення злочинів, яких він інакше не вчинив би. Такі операції за своєю природою проводяться з метою збору інформації та доказів і передбачають використання вигаданих особистих даних. Дії поліції – створення профілю користувача в чаті, вхід у систему та спілкування з іншими особами за допомогою приватних повідомлень – самі по собі не були

незаконними та не передбачали незаконних дій з боку особи, з якою спілкувалися.

ЄСПЛ не вважав, що використання імені користувача «Marleen12» слід було розглядати як незаконну провокацію з боку поліції. Хоча це ім'я, ймовірно, могло вказувати на вік відповідної особи, все ж воно жодним чином не спонукало до спілкування з явно сексуальним характером.

Крім того, заявник мав право вільно обирати, чи спілкуватися з «Marleen12», а також вільно обирати теми для обговорення. Він також мав право вільно приймати рішення з цього приводу після того, як «Marleen12» заявила, що їй 12 років. Проте заявник неодноразово брав участь у чатах з «Marleen12» та навіть був ініціатором цих чатів. Окрім того, саме заявник завжди розпочинав теми явно сексуального характеру в розмовах між ним і «Marleen12».

ЄСПЛ виснував, що протягом всієї операції поліцейський під прикриттям дотримувався необхідної пасивної поведінки, а заявник не зазнавав явного чи неявного тиску вчинити злочин.

Висновок

Відсутність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (право на справедливий суд).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 07 жовтня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

ĐORĐEVIĆ v. Serbia (№ 11212/23)

Обставини справи

Справа стосується будівництва новобудови, розташованої настільки близько до будинку заявниці, що це заважало природному освітленню та вентиляції її квартири, що значно погіршило якість її життя та знизило ринкову вартість квартири.

У 2002 році заявниця придбала однокімнатну квартиру площею 22 кв. м., розташовану на першому поверсі житлового будинку. Квартира складалася з основної кімнати та ванної кімнати, а всі її вікна виходили на один бік.

Коли заявниця дізналася про плани будівництва нової будівлі, вона разом з іншими мешканцями свого будинку почала звертатися до забудовника, міста Белград та інспекцій з питань будівництва з проханнями змінити проєкт вказуючи на те, що якщо будівництво буде здійснюватися згідно з наявними планами, це значно понизить вартість квартир у їхньому будинку та якість життя мешканців через відсутність природного освітлення та вентиляції.

17 вересня 2004 року місто Белград все ж видало дозвіл на будівництво шестиповерхової будівлі.

Пізніше інспектор Інспекції з питань містобудування при Міністерстві капітальних інвестицій, зазначивши розбіжності між проєктом будівництва нової будівлі та містобудівним планом, наказав міській раді Белграда переглянути містобудівний план та плани, на підставі яких було видано дозвіл на будівництво нової будівлі, зокрема щодо відстані між новою будівлею і сусідніми будівлями, та попросив її подати звіт про вжиті у зв'язку з цим заходи. Цей запит залишився без відповіді.

На підставі дозволу на будівництво, виданого міською владою Белграда, поблизу будинку заявниці було зведено шестиповерховий будинок. Усі вікна квартири заявниці виходили на новобудову. Відстань між двома будинками становила менше двох метрів.

19 жовтня 2005 року заявниця подала цивільний позов до суду першої інстанції проти міста Белграда та забудовника. Вона вимагала відшкодування збитків на підставі зниження ринкової вартості квартири та погіршення її житлових умов. У рамках судового розгляду було замовлено дві експертні оцінки. Експерти встановили, що відстань між двома будівлями становила від 1,75 до 1,92 метра, що було менше, ніж 2,22 метра, зазначені в планах, і менше, ніж вимагалось згідно з відповідними правилами планування. Експерти погодилися,

що після будівництва нової будівлі «якість життя» заявниці погіршилася через брак природного освітлення та вентиляції в квартирі.

Спочатку суд першої інстанції задовольнив позов заявниці та присудив їй компенсацію за збитки. Однак після того, як апеляційний суд скасував це рішення і повернув справу на новий розгляд, 15 липня 2016 року суд першої інстанції відхилив позов заявниці. Незважаючи на те, що суд встановив, що ринкова вартість її квартири знизилася на 20 %, він вирішив, що відповідачі не можуть бути притягнуті до відповідальності за заявлений збиток, оскільки забудовник продав квартиру в будівлі, а отже, жоден з відповідачів не був її власником.

Апеляційний суд залишив без змін рішення суду першої інстанції в частині відхилення позову заявниці проти міста Белграда, але скасував частину, що стосувалася забудовника. Апеляційний суд зобов'язав забудовника виплатити заявниці 825 440 сербських динарів відшкодування з урахуванням встановлених законом відсотків.

Забудовник виплатив заявниці присуджену суму, проте подав касаційну скаргу. 21 червня 2018 року Верховний касаційний суд підтвердив рішення нижчих судів в частині, що стосувалася відхилення позову заявниці проти міста Белграда, але скасував частину, що стосувалася забудовника, відхиливши й цю позовну вимогу. Він постановив, що нова будівля була зведена на підставі дійсного дозволу на будівництво і що, в будь-якому випадку, зниження ринкової вартості майна заявниці не було значним, особливо в контексті міського життя. Крім того, він постановив, що заявниця не зазнала жодних збитків, оскільки вона не продавала квартиру і не було жодних ознак того, що недоліки, встановлені в експертних висновках, були такого характеру, що робили її непридатною для продажу.

Заявниця подала конституційну скаргу на рішення Верховного касаційного суду, стверджуючи, що її право на правову визначеність, право на рівний захист у судах та право на мирне користування своїм майном були порушені. Конституційний Суд відхилив конституційну скаргу заявниці як необґрунтовану.

Оцінка Суду

Щодо статті 8 Конвенції

ЄСПЛ відзначив, що місцева влада проігнорувала як звернення мешканців будинку щодо зміни проекту новобудови, так і вимогу інспектора з містобудування Міністерства щодо перегляду містобудівного плану та планів, на підставі яких було видано дозвіл на будівництво новобудови, а також звіти експертів щодо порушення будівельних норм. Національні суди, як видається, також проігнорували висновки експертів, обмеживши свої висновки питанням власності на нову будівлю та оцінкою того, чи значно знизилася вартість

квартири заявниці. Вони не оцінили вплив близькості нової будівлі до квартири заявниці на якість її повсякденного життя.

ЄСПЛ також звернув увагу на вразливість заявниці як літньої людини, яка проводила багато часу в приміщенні, а також на її аргумент про те, що, з огляду на її професію бібліотекаря, вона багато читає. За таких обставин відсутність природного світла та вентиляції спричиняла ще більші труднощі в її повсякденному житті, ніж можна було б очікувати за звичайних обставин.

На думку ЄСПЛ близькість нової будівлі до квартири заявниці, яка перешкоджала доступу природного світла та повітря, мала такий негативний вплив на її повсякденне життя та самопочуття протягом більше ніж 20 років, що досягла необхідного рівня суворості для застосування статті 8 Конвенції в обставинах цієї справи (пор. з рішеннями у справах *Oluić v. Croatia*, № 61260/08, § 65, від 20 травня 2010 року, та *Kyrtatos v. Greece*, № 41666/98, § 54, ЄСПЛ 2003-VI (витяги)).

З огляду на наведені міркування, зокрема висновки експертів про те, що квартира заявниці фактично була перетворена на підвал з точки зору якості повсякденного життя, що було проігноровано національними судами, а також конкретні особисті обставини заявниці, ЄСПЛ дійшов висновку, що Держава-відповідач не підійшла до справи з належною ретельністю і не врахувала належним чином усі суперечливі інтереси, а отже, не виконала свого позитивного зобов'язання забезпечити право заявниці на повагу до її житла та приватного життя (пор. з рішенням у справі *Udovičić v. Croatia*, № 27310/09, § 159, від 24 квітня 2014 року).

Щодо статті 1 Першого протоколу

З урахуванням того, що національні суди не заперечували і не ставили під сумнів висновки експертів про те, що ринкова вартість квартири заявниці дійсно знизилася щонайменше на 20 %, ЄСПЛ дійшов висновку, що висновки національних судів щодо фактів свідчать, що заявниця могла стверджувати, що вона зазнала збитків внаслідок будівництва нової будівлі, і що наявність цих збитків не була спростована національними судами в їхніх рішеннях. Таким чином, заявниця надала беззаперечні докази того, що будівництво нової будівлі негативно вплинуло на вартість її майна. Проте Верховний касаційний суд остаточно відхилив її позов про відшкодування збитків вважаючи, що забудовник діяв відповідно до виданих дозволів і тому не вчинив протиправних дій.

ЄСПЛ звернув увагу на те, що заявниця не подала касаційну скаргу щодо частини рішення апеляційного суду, яким було відхилено її позовну вимогу до міста Белграда. Однак, оскільки Уряд не висунув заперечення щодо

невикористання всіх засобів правового захисту в цьому аспекті ЄСПЛ вказав, що це не можна вважати упущенням заявниці.

Рішення національних судів свідчать, що позов заявниці проти міста Белграда був відхилений, оскільки місто не було власником будівлі, про яку йшлося, а позов проти забудовника – оскільки той не вчинив протиправних дій, адже отримав дійсний дозвіл на будівництво. Верховний касаційний суд також постановив, що зниження вартості квартири заявниці не було істотним. ЄСПЛ зазначив, по-перше, що навіть якщо припустити, що нова будівля була зведена відповідно до дозволів, виданих адміністративними органами, безперечно, що через її близькість ринкова вартість квартири заявниці знизилася щонайменше на 20 %. На думку ЄСПЛ, це становило істотне зниження.

По-друге, певні порушення в дозволах, виданих забудовнику, були встановлені інспекцією з питань будівництва ще у квітні 2004 року, а також експертами в ході національного судового розгляду. У зв'язку з цим ЄСПЛ наголосив на особливій важливості принципу належного врядування. Ризик будь-якої помилки, допущеної державним органом, повинна нести Держава, і помилки не повинні виправлятися за рахунок зацікавлених осіб. Цей принцип вимагає, щоб у випадках, коли йдеться про питання, що становлять загальний інтерес, зокрема коли це стосується таких основоположних прав людини, як право власності, державні органи влади діяли своєчасно, належним чином і, перш за все, послідовно. У цій справі національні органи влади взагалі не відреагували на порушення, встановлені інспекцією з питань будівництва, щодо дозволів, виданих забудовнику.

ЄСПЛ також звернув увагу на судову практику Верховного касаційного суду, згідно з якою, якщо використання будівлі завдає значної шкоди власнику сусідньої будівлі, останній має право на відшкодування збитків, навіть якщо нова будівля була зведена відповідно до дозволів, виданих органами влади, і що значна матеріальна шкода вважається такою, коли ринкова вартість сусідньої квартири знизилася на 20 %. Саме така ситуація склалася у випадку заявниці, проте касаційний суд не дотримався свого попереднього підходу в її справі.

Враховуючи всі зазначені фактори, зокрема, порушення в дозволах, виданих забудовнику, що дозволили будівництво нової будівлі, яке призвело до значного зниження вартості квартири заявниці, без надання їй будь-якої компенсації або іншого відшкодування, на відміну від інших подібних справ, у яких Верховний касаційний суд зайняв позицію, протилежну до тієї, що була прийнята у справі заявниці, ЄСПЛ дійшов висновку, що національні органи влади не забезпечили справедливого балансу між вимогами загального інтересу суспільства та захисту майнових прав заявниці. Отже, втручання, на яке скаржилася заявниця, було непропорційним до поставленої мети. Викладені вище міркування

були достатніми для того, щоб ЄСПЛ дійшов висновку, що заявниця зазнала надмірного індивідуального тягаря щодо її права на мирне користування своїм майном.

Висновок

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Порушення статті 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 жовтня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася звільнення заявника з посади Незалежною кваліфікаційною комісією (далі – IQC) та Спеціальною апеляційною палатою (далі – SAC) відповідно до Закону про перевірку суддів та прокурорів (далі – Закон про перевірку).

Заявник був прокурором у 1991–1994 роках, суддею Апеляційного суду Тирани у 1994–2013 роках та Верховного Суду у 2013–2018 роках.

17 липня 2018 року за рішенням IQC заявника було звільнено з посади. Розглянувши подану ним декларацію про активи, доходи та заощадження за період 1980–2016 рр., IQC визнав, що до 2003 року заявник мав позитивний баланс, але зазначив, що певні суми, заявлені заявником як заощадження, не були включені до щорічних декларацій, як того вимагає Закон № 9049 від 2003 року, і тому не були враховані у фінансовому аналізі. Він мав від'ємний баланс за 2004–2008 роки та дефіцит у розмірі 4359 албанських левів (ALL) за 2009 рік (приблизно 50 євро (EUR) на той час). При цьому була встановлена відсутність у заявника законних фінансових ресурсів «для обґрунтування активів» у значенні статті 33 (5)(b) Закону про перевірку на суму 1 393 336 ALL (приблизно 11 000 EUR за середньорічним обмінним курсом Банку Албанії) за 2004–2009 роки. IQC також вказала на інші порушення, зокрема надання неправдивих відомостей щодо гаража в м. Тирана та «невідповідні контакти з особою, причетною до організованої злочинності» в значенні Закону про перевірку.

22 листопада 2018 року SAC підтвердила правильність рішення IQC та вручила його заявнику 21 грудня 2018 року. SAC дійшла таких висновків:

(а) У 2003 році заявник став власником квартири в Тирані (збудованої в 1997 році і частково оплаченої за рахунок заощаджень його родини) та окремо придбав вищезазначений гараж за 468 000 ALL. Він задекларував гараж у своїй декларації за 2017 рік і зазначив, що не сплачував цю суму. Як стверджувалося, будівельна компанія надала гараж як компенсацію за дефекти в квартирі. Заявник також зробив неоднозначні та сумнівні заяви щодо квартири, включаючи твердження, що платіж у розмірі 2 868 000 ALL до 2003 року покривав вартість і квартири, і гаража. Однак ця домовленість та наміри сторін не були належним чином задокументовані, що викликало занепокоєння щодо дотримання заявником законодавства про декларування та конфлікт інтересів. Наявні документальні докази, а саме договір купівлі гаража від 2003 року, підтверджували, що його вартість була сплачена. Також з'ясувалося, що частина коштів, витрачених на придбання гаража, не була належним чином

задекларована і не фігурувала – нібито через помилку – у щорічних деклараціях заявника до 2017 року, хоча право власності було зареєстровано в державному реєстрі нерухомого майна ще в 2003 році. Отже, заявник зробив «неправдиву заяву» в розумінні підпункту «с» пункту 5 статті 33 Закону про перевірку щодо несплати вартості гаража.

(b) Сім'я заявника складалася з чотирьох осіб, включаючи двох дорослих дітей, і підтримувала рівень життя вище мінімального соціального стандарту, зокрема, у зв'язку з придбанням активів. Хоча точну суму витрат на проживання сім'ї заявника визначити не вдалося, було використано офіційні дані про середньомісячне споживання для сім'ї з чотирьох осіб.

(c) Декларація заявника містила дані, переважно надані ним самостійно, зокрема, щодо суми заощаджень, нібито накопичених до 2003 року. Вони не були задекларовані в його первинній декларації про майно, як того вимагалось. При розгляді разом із вищезазначеною оцінкою витрат на проживання, його заяви були визнані недостовірними і відхилені. SAC також розглянула дані з банківських рахунків членів сім'ї заявника на кінець кожного року, а також задекларовані грошові заощадження. Згідно з фінансовою оцінкою SAC, заявник не зміг обґрунтувати 1 978 953 ALL, задекларовані за 2004–2009 роки. Оскільки йому не було надано можливості оскаржити цю суму, 1 393 336 ALL, що відповідає сумі, визначеній IQC, було прийнято як основу для оцінки обґрунтованості активів. Це була загальна сума від'ємних залишків, накопичених у період з 2004 по 2009 рік. Зокрема, у 2009 році він придбав нерухомість у м. Голем за 31 000 євро. Він стверджував, що кошти походили із заощаджень від зарплати за попередні роки, але не зміг переконливо обґрунтувати принаймні 1 393 336 ALL. Це обумовило висновок про необґрунтованість законних джерел походження коштів «для зазначеної нерухомості» та було підставою для звільнення за порушення декларування відповідно до положень статей 33 (5)(b) та 61 (3) Закону про перевірку.

SAC також порушила інші питання, пов'язані з оцінкою активів та «невідповідними контактами» заявника в значенні Закону про перевірку, оскільки його дружина у 2012 році придбала автомобіль у свого брата, щодо якого проводилося розслідування.

До ЄСПЛ заявник скаржився на порушення статті 8 Конвенції у зв'язку з тим, що його звільнення з посади було незаконним, і стверджував, що воно було пов'язане з незначними порушеннями.

Оцінка Суду

Передусім ЄСПЛ зазначив, що звільнення заявника з посади буде порушенням його права на повагу до приватного життя та статті 8 Конвенції,

якщо тільки воно не є виправданим як таке, що відповідає закону і є необхідним у демократичному суспільстві для досягнення законної мети (див. рішення у справі *Thanza v. Albania*, № 41047/19, §§ 135 і 137, від 4 липня 2023 року).

Що стосується оцінки майна (включно з житлом у м. Голем та гаражем у м. Тирана), аргументи заявника, які оскаржують законність втручання та відсутність законної мети та, які не були визнані неприйнятними на стадії комунікації, є аналогічними тим, які були відхилені ЄСПЛ у подібному контексті (див. згадане вище рішення *Thanza v. Albania*, §§ 141–47, з подальшими посиланнями). Тому Суд не бачить підстав для іншого висновку. Залишалось визначити, чи втручання було необхідним у демократичному суспільстві та чи було воно пропорційним для досягнення законних цілей.

По-перше, у своїй заяві заявник оскаржив деякі стверджувані процесуальні недоліки, пов'язані з фактичними обставинами та юридичними висновками щодо житла в м. Голем та гаража, посилаючись на статтю 6 Конвенції. Ці скарги були визнані неприйнятними як очевидно необґрунтовані на стадії комунікації його заяви. У своїх зауваженнях у 2024 році заявник повторив ті самі твердження як окремий аспект відповідно до статті 8 Конвенції. ЄСПЛ не виявив серйозних недоліків у процесі прийняття рішень, в результаті якого були зроблені зазначені висновки на національному рівні, і не вбачав підстав для іншого висновку щодо прийнятності цих тверджень відповідно до статті 8 (для порівняння див. згадане рішення у справі *Thanza v. Albania*, § 158).

По-друге, заявник оскаржив як свавільне тлумачення SAC національного законодавства щодо його житла в м. Голем та гаража в м. Тирана. Як було заявлено та аргументовано, відповідне тлумачення не досягло ознак свавільності або явної необґрунтованості (див. рішення у справі *Yüksel Yalçınkaya v. Türkiye* [ВП], № 15669/20, § 304, від 26 вересня 2023 року).

Таким чином ЄСПЛ вирішив розглянути лише початкове твердження заявника про непропорційність на підставі фактів, встановлених та оцінених SAC, а також на основі зауважень заявника, у яких він детально описував незначний характер розбіжностей в межах оцінки його активів.

Заявник стверджував, що він використав заощадження, накопичені з зарплат членів його сім'ї у 2004–2009 роках, для придбання нерухомості в м. Голем за 31 000 євро у 2009 році. SAC вважала, що заявник не зміг надати пояснення щодо значної частини коштів (приблизно 11 000 євро), використаних для цієї покупки, і що це підпадало під підставу для звільнення з посади відповідно до статті 61(3) Закону про перевірку. На думку ЄСПЛ, ця сума була не тільки значною в контексті транзакції, але й об'єктивно не мізерною з огляду на рівень заробітної плати албанських державних службовців на той час. Крім того, заявник не довів, що від'ємний баланс бюджету його родини в період з 2004 по 2009 рік становив невеликий відсоток від сукупного сімейного доходу

за цей період, враховуючи зарплати членів його сім'ї, оскільки його дружина та дорослі діти також працювали в державному секторі (для порівняння див. рішення у справі *Sevdari v. Albania*, № 40662/19, § 93, від 13 грудня 2022 року). Також стверджувалося, що принаймні частина заявлених заощаджень, накопичених до 2004 року, була витрачена на придбання іншої нерухомості, і ця сума – або будь-яка її частина, що залишилася – не була задекларована за 2003 рік або наступні роки.

SAC також відхилила як неправдиве твердження заявника про те, що він не сплачував за гараж, придбаний у 2003 році, тобто тоді, коли на нього почали поширюватися вимоги Закону № 9049. Надання неправдивих відомостей в рамках обов'язку особи, що проходить перевірку, правдиво задекларувати як актив, так і його джерело його походження, було визнано окремим видом порушення в процесі перевірки (див. згадане рішення у справі *Thanza v. Albania*, §§ 68–71) і могло вплинути на відстежуваність та прозорість транзакцій. Твердження заявника оцінювалося з урахуванням сукупності факторів. Гараж, зареєстрований у державному реєстрі нерухомого майна з 2003 року, не був відображений заявником у його щорічних деклараціях до процесу перевірки в 2017 році без будь-якого обґрунтованого пояснення. Як було встановлено SAC, заявник надав суперечливі та непереконливі пояснення щодо фінансування як квартири, так і гаража. Він заперечував факт оплати, незважаючи на існуючі документальні докази протилежного. Це неправдиве твердження підірвало довіру до декларації. Таким чином, хоча неправдиві відомості стосувалися грошової суми, яку можна вважати незначною, це не зменшило серйозності висновку SAC щодо недоліків, пов'язаних із цим активом (для порівняння див. згадане рішення у справі *Sevdari v. Albania*, § 85).

ЄСПЛ нагадав, що у випадках, коли національні суди ретельно розглянули факти, застосували відповідні стандарти у сфері прав людини відповідно до Конвенції та її судової практики, а також належним чином зважили індивідуальні інтереси та інтереси суспільства у справі, він потребує вагомих підстав, щоб замінити думку національних судів своєю власною (див. рішення у справі *Halet v. Luxembourg* [ВП], № 21884/18, § 161, від 14 лютого 2023 року). З огляду на висновки, викладені у пунктах 6 та 12–14 рішення, характер вищезазначених порушень та становище заявника як судді з великим стажем, від якого очікується дотримання високих стандартів доброчесності та чесності у веденні своїх приватних фінансових справ (див. рішення у справі *Xhoxhaj v. Albania*, № 15227/19, § 407, від 9 лютого 2021 року), наведені ним причини є недостатніми для того, щоб ЄСПЛ відступив від висновків SAC і, загалом, поставив під сумнів результати перевірки (для порівняння див. згадане рішення у справі *Sevdari v. Albania*, §§ 93 та 96). Решта більш загальних аргументів заявника аналогічні тим, що були відхилені у справі *Nikëhasani v. Albania*,

№ 58997/18, §§ 126 та 128–29, від 13 грудня 2022 року. Тому ЄСПЛ не вважав, що звільнення заявника з посади було непропорційним.

З огляду на наведене, ЄСПЛ не вбачав потреби детально розглядати висновки та рішення SAC щодо інших елементів перевірки активів заявника або щодо стверджуваного неналежного контакту (для порівняння див. згадане рішення у справі *Thanza v. Albania*, § 160).

Отже, ця скарга заявника за статтею 8 була явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції та була відхилена на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята Палатою 16 вересня 2025 року, оприлюднена 9 жовтня 2025 року та є остаточною.

СТАТТЯ 10 КОНВЕНЦІЇ (СВОБОДА ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ)

№ 62/20)

Обставини справи

Справа стосувалася скарг на позбавлення заявника, адвоката та члена Азербайджанської асоціації адвокатів (далі – ААА), статусу адвоката через заяви, які він зробив у пресі про жорстоке поводження з одним із його клієнтів у в'язниці, у якій останній відбував покарання.

листопада 2015 року підрозділ з боротьби з організованою злочинністю провів операцію, у ході якої було здійснено вторгнення до будинку, де кілька осіб, серед яких був А.Н., брали участь у релігійному зібранні. Згідно з поліцейськими протоколами, операція була організована на підставі інформації про те, що засновник незареєстрованого релігійного руху та кілька інших осіб, серед іншого, збиралися з метою підготовки насильницького захоплення влади, масових заворушень і терористичних актів.

Заявник став одним із представників А.Н. у національному судовому провадженні щодо його кримінального засудження.

8 серпня 2017 року заявник відвідав в'язницю, у якій А.Н. відбував покарання. За словами заявника, під час зустрічі він побачив на тілі А.Н. сліди жорстокого поводження. А.Н. пояснив, що після переведення до цієї в'язниці він зазнав жорстоких тортур з боку персоналу в'язниці. За словами заявника, після візиту, того ж дня він отримав телефонні дзвінки від журналістів різних ЗМІ, які цікавилися станом здоров'я А.Н. Він розповів журналістам те, що йому розповів А.Н., і що він бачив травми на тілі А.Н.

Того ж дня різні ЗМІ опублікували інформацію про те, що А.Н. піддавали тортурам у в'язниці, посилаючись на заяви заявника для ЗМІ, у яких він передав твердження А.Н. і описав травми, які він сам бачив. Згідно з копіями новинних повідомлень, що містяться в матеріалах справи, деякі ЗМІ також цитували заявника, який, за словами А.Н., назвав імена співробітників в'язниці, які, як стверджувалося, катували А.Н.

Згодом заявник подав скарги до Генерального прокурора, тюремної служби та Омбудсмена, скаржачись на жорстоке поводження з А.Н. у в'язниці.

серпня 2017 року виконуючий обов'язки Голови тюремної служби надіслав листа до ААА з проханням ініціювати дисциплінарну процедуру проти заявника. Він стверджував, що заявник зробив наклепницькі та неправдиві заяви в пресі, звинувативши тюремну службу в жорстокому поводженні з А.Н.

9 вересня 2017 року Дисциплінарна комісія ААА ухвалила рішення, яким передала скаргу на заявника до Президії ААА (далі – Президія). Вона, зокрема,

постановила, що заявник порушив етичні норми адвокатської діяльності, оскільки він зробив безпідставні заяви для преси щодо жорстокого поводження з А.Н., спираючись лише на заяви А.Н. та власну оцінку, не дочекавшись результатів розгляду поданих ним скарг.

Спираючись на висновок Дисциплінарної комісії ААА від 9 вересня позбавлення його статусу адвоката. Вона також ухвалила рішення призупинити діяльність заявника як адвоката до ухвалення судового рішення. 22 лютого 2019 року суд першої інстанції ухвалив рішення по суті справи і позбавив заявника права на заняття адвокатською діяльністю.

Заявник оскаржив це рішення, стверджуючи, що позбавлення його статусу адвоката становило невиправдане втручання в право на свободу вираження поглядів, передбачене статтею 10 Конвенції. Апеляційний суд відхилив апеляційну скаргу та підтвердив рішення суду першої інстанції. Суд касаційної інстанції залишив без змін рішення апеляційного суду.

Оцінка Суду

Щодо статті 10 Конвенції

ЄСПЛ зазначив, що позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю становило втручання у здійснення його права на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Конвенції.

ЄСПЛ вказав, що національне законодавство на момент розгляду справи передбачало, що за наявності підстав для виключення адвоката з ААА Президія на підставі висновку Дисциплінарної комісії могла звернутися до суду з проханням ухвалити рішення у цій справі та призупинити діяльність адвоката до набрання чинності рішенням суду. Отже, ЄСПЛ визнав, що санкція, накладена на заявника, мала підстави в національному законодавстві.

Стосовно передбачуваності положень національного законодавства ЄСПЛ, з огляду на аргументи сторін, вважав, що вони також були передбачуваними щодо їх застосування і що втручання у право заявника на свободу вираження поглядів було «встановлене законом» у значенні пункту 2 статті 10 Конвенції.

ЄСПЛ вказав, що втручання, про яке йдеться, мало на меті захист репутації та прав тюремних службовців від заяв заявника, а отже, мало законну мету захисту репутації.

Крім того, ЄСПЛ зазначив, що він не може погодитися з твердженнями Уряду про те, що заяви адвоката можна розглядати як спробу чинити тиск на незалежність судової влади, оскільки ці заяви не стосувалися кримінальної справи щодо А.Н., яка перебувала на розгляді в національних судах, а стосувалися стверджуваного жорстокого поводження з А.Н. у в'язниці.

У зв'язку з цим ЄСПЛ повторно зазначив, що можливість повідомляти про порушення та подавати скарги на державних службовців набуває особливого значення у випадку осіб, які перебувають під контролем органів влади, таких як ув'язнені. Крім того, заявник, як адвокат, мав обов'язок захищати інтереси свого клієнта, використовуючи всі засоби, передбачені законом.

ЄСПЛ вважав, що національні суди не врахували низку елементів, які слід було взяти до уваги при оцінці заяв заявника. Зокрема, вони не врахували той факт, що зазначені заяви стосувалися жорстокого поводження з ув'язненим, що, без сумніву, є питанням, яке становить суспільний інтерес. Вони також не взяли до уваги той факт, що працівники в'язниці, яких, як стверджувалося, заявник дискредитував, самі не вживали жодних правових заходів.

ЄСПЛ також зазначив, що відповідні заяви не можуть бути апріорі визнані безпідставними або позбавленими будь-якої сутності з огляду на те, що відповідні зауваження мали певну фактичну основу, а саме заяву А.Н. під час його зустрічі із заявником та ознаки жорстокого поводження, які заявник побачив на тілі А.Н.

Крім того, ЄСПЛ вказав, що в цій справі національні суди не надали жодних підстав для вибору санкції у вигляді позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю, що може бути розглянуто лише як сувора санкція, здатна мати негативний вплив на виконання адвокатами своїх обов'язків як захисників.

З огляду на викладене ЄСПЛ вважав, що причини, наведені національними судами на підтримку позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю, були недостатніми, а покарання, застосоване до нього, не було пропорційним до поставленої законної мети.

Відповідно, було порушення статті 10 Конвенції.

Щодо статті 8 Конвенції

ЄСПЛ насамперед зазначив, що позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю через професійну недобросовісність унеможливило для нього здійснення професійної діяльності, а отже, вплинуло на широке коло його професійних та інших відносин і зашкодило його професійній та соціальній репутації. Відсторонення заявника від роботи та позбавлення його права на заняття адвокатською діяльністю також спричинили значні фінансові втрати і, безсумнівно, мали серйозні негативні наслідки для його приватного життя.

ЄСПЛ визнав, що втручання мало законну мету «запобігання заворушенням» у значенні пункту 2 статті 8 Конвенції, оскільки воно стосувалося регулювання юридичної професії, яка бере участь у належному відправленні правосуддя.

Більше того, таке втручання може вважатися «необхідним у демократичному суспільстві» для досягнення законної мети, якщо воно відповідає «нагальній соціальній потребі» і, зокрема, якщо воно є пропорційним до поставленої законної мети і якщо причини, наведені національними органами влади для його виправдання, є «релевантними та достатніми».

ЄСПЛ зазначив, що його висновки в контексті розгляду скарги заявника за статтю 10 Конвенції є однаково релевантними для цілей розгляду його скарги за статтю 8 Конвенції.

Зокрема, у судовому провадженні щодо позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю національні суди не оцінили в достатній мірі пропорційність втручання, з урахуванням того, що санкція позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю є найсуворішою дисциплінарною санкцією в юридичній професії, що має незворотні наслідки для професійного життя адвоката. ЄСПЛ вважав за необхідне звернути увагу на Рекомендацію R (2000) 21 Комітету Міністрів Ради Європи Державам-членам щодо свободи здійснення адвокатської професії, у якій чітко зазначено, що при визначенні санкцій за дисциплінарні порушення, вчинені адвокатами, слід дотримуватися принципу пропорційності.

З огляду на викладене ЄСПЛ дійшов висновку, що причини, наведені національними судами на підтримку позбавлення заявника права на заняття адвокатською діяльністю, не були релевантними та достатніми, а покарання, застосоване до заявника, не було пропорційним до поставленої законної мети. Крім того ЄСПЛ підкреслив, що, незважаючи на обов'язки, зокрема щодо поведінки, яких повинні дотримуватися всі адвокати, стверджувана необхідність у демократичному суспільстві застосовувати санкцію у вигляді позбавлення статусу адвоката в таких обставинах повинна бути підкріплена особливо вагомими причинами.

Відповідно, було порушення статті 8 Конвенції.

Висновок

Порушення статті 10 Конвенції (свобода вираження поглядів).

Порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 7 жовтня 2025 року й набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

Обставини справи

Справа стосувалася використання заявницею ляльки в Парламенті під час інавгураційної промови Президента Республіки та подальше накладення на неї санкцій.

На момент подій заявниця була членом Парламенту (далі – депутат), не пов'язаною із жодною політичною партією.

8 травня 2017 року, після того, як Президент Республіки склав присягу в парламенті, заявниця встала на своє крісло і промовила: «Не Президент Республіки, а маріонетка». Після цього вона почала мовчки рухати лялькою з обличчям Президента, тримаючи її в повітрі під час інавгураційної промови Президента.

Згодом комітет парламенту розглянув цей інцидент. Однак консенсусу щодо пропозиції спікера про застосування санкцій до заявниці досягнуто не було, тому питання було передано на розсуд самого спікера.

15 травня 2017 року спікер парламенту на підставі статті 13(б) Закону № XXXVI від 2012 року про Парламент (далі – Закон про Парламент) наклав на заявницю штраф. Її заробітна плата, що підлягала виплаті в тому місяці, мала бути зменшена на 249 292 угорських форинтів (HUF) (приблизно 620 євро (EUR)). У рішенні про накладення стягнення було вказано, що присяга та інавгураційна промова Президента були урочистою церемонією, яка відбулася на засіданні Парламенту; урочистий характер церемонії мав на меті висловити повагу до інституту Президента Республіки. Спікер вважав, що негідна поведінка заявниці, яка образила інститут Президента Республіки, серйозно підірвала авторитет Парламенту, оскільки вона порушила урочистий характер засідання і не дозволила Парламенту з повагою привітати Президента. Він також зазначив, що її поведінка могла підірвати довіру громадськості до інституту Президента Республіки. Порушення було визнано особливо серйозним, оскільки подія відбулася в присутності представників багатьох ЗМІ.

Заявниця оскаржила рішення спікера в Комітеті з питань парламентського імунітету. Вона стверджувала, що її поведінка не порушувала авторитет Парламенту, не містила критики на адресу будь-кого, крім Президента, і не становила загрози насильства.

24 травня 2017 року Комітет з питань парламентського імунітету, до складу якого входять три члени від правлячої партії та три члени від опозиції, розглянув скаргу заявниці. Заявниця також була заслухана на засіданні комітету, де вона підтвердила свою позицію. Трьома голосами проти та двома, що утрималися, Комітет з питань парламентського імунітету відхилив її скаргу. Він підтвердив

факти, викладені в рішенні спікера, та повторив, що поведінка заявниці порушила авторитет Парламенту. Крім того, комітет визнав розмір накладеного штрафу пропорційним.

Згодом заявниця звернулася до пленарного засідання Парламенту з проханням скасувати рішення спікера. Однак 30 травня 2017 року Парламент залишив без змін це рішення.

Заявниця скаржилася до ЄСПЛ, що накладене на неї стягнення не було передбачене законом і було непропорційним поставленій законній меті, що порушувало статтю 10 Конвенції.

Оцінка Суду

Передусім ЄСПЛ звернув увагу, що відповідне національне законодавство було описане у справі *Ikotity and Others v. Hungary* (№ 50012/17, від 5 жовтня 2023 року, §§ 14–17), а практика Конституційного суду, а також матеріали з міжнародного та порівняльного права були представлені у справі *Karácsony and Others v. Hungary* ([ВП], №№ 42461/13 та 44357/13, від 17 травня 2016 року, §§ 32–61). Крім того, загальні принципи, що застосовуються до оцінки втручання у право на свободу вираження поглядів у контексті дебатів у парламенті, були пояснені у справі *Karácsony and Others* (згаданий вище, §§ 132–47).

Сторони погодилися, що застосовані до заявниці санкції становили втручання в її право на свободу вираження поглядів, гарантоване статтею 10 Конвенції. ЄСПЛ не вбачав підстав для іншого висновку.

Щодо того, чи було це втручання встановлене законом для цілей пункту 2 статті 10, ЄСПЛ нагадав, що у справі *Ikotity and Others* (згаданий вище, § 31), він уже встановив, що стаття 49 (4) Закону про Парламент відповідає необхідному рівню точності. Відповідно, втручання було «встановлене законом».

Щодо законної мети відповідного втручання, ЄСПЛ визнав, що втручання мало законну мету захисту прав інших осіб, а саме інших членів Парламенту, у значенні пункту 2 статті 10 Конвенції (див. також згадане рішення у справі *Karácsony and Others*, § 129).

Розглядаючи питання про те, чи була застосована до заявниці санкція «необхідною в демократичному суспільстві» для досягнення цих цілей, ЄСПЛ розглянув два основні питання в контексті подібних скарг, а саме: (i) чи супроводжувалася застосована процедура достатніми процесуальними гарантіями, та (ii) чи було накладення санкції на заявницю непропорційним, і, отже, невинуватим (див. згадане рішення у справі *Ikotity and Others*, § 33).

Щодо необхідних процесуальних гарантій ЄСПЛ зазначив, що Закон про парламент передбачав можливість оскарження рішення спікера про накладення

санкції до Комітету з питань парламентського імунітету, якою заявниця скористалася. Цей комітет заслухав заявницю та ухвалив мотивоване рішення. Крім того, після звернення заявниці із запереченнями на пленарному засіданні Парламенту було проголосовано за відхилення цих заперечень.

ЄСПЛ взяв до уваги аргумент заявниці про те, що на практиці цей правовий засіб не міг бути дієвим, зокрема тому, що без підтримки депутатів правлячої коаліції рішення спікера не могло бути скасоване Комітетом з питань парламентського імунітету, оскільки опозиція має таку саму кількість голосів, як і правляча партія. Однак ніщо в конкретних обставинах даної справи не вказувало на те, що рішення Комітету з парламентського імунітету було прийнято на підставі упередженого ставлення до членів опозиції (для порівняння див. згадане рішення у справі *Karácsony and Others*, § 147). Крім того, ЄСПЛ зауважив, що навіть депутати від опозиції не підтримали апеляцію заявниці.

ЄСПЛ зазначив, що на пленарному засіданні Парламенту ставилося на голосування питання щодо заперечень заявниці на рішення Комітету з питань парламентського імунітету. У справі *Ikotity and Others* ЄСПЛ дійшов висновку, що ті самі процесуальні гарантії, які були доступні заявникам у справі, можна вважати достатніми, з огляду на принцип автономії парламенту та його дискреційні повноваження щодо встановлення внутрішніх правил. Той факт, що накладений на заявника штраф був підтверджений без повторного обговорення на пленарному засіданні, не свідчив про процедурні недоліки, оскільки процедура надавала заявнику можливість брати участь у відповідній процедурі, зокрема бути заслуханим перед Комітетом з парламентського імунітету (див. згадане рішення у справі *Ikotity and Others*, §§ 13 та 36–38; див. а contrario, за інших фактичних обставин, рішення у справі *Szabó v. Hungary* [Комітет], № 29627/19, §§ 20–24, від 21 листопада 2024 року). ЄСПЛ не вбачав підстав відходити від зазначеного висновку в цій справі.

Що стосується обґрунтування застосованої до заявниці санкції ЄСПЛ повторив, що в питаннях регулювання часу, місця та способу політичного самовираження в парламенті Держави мають широку свободу розсуду (див. згадані рішення у справах *Karácsony and Others*, § 140, та *Ikotity and Others*, §§ 39 та 42). ЄСПЛ вже встановлював, що демонстрація банерів або плакатів призводить до порушення роботи парламенту (див. згадане рішення у справі *Karácsony and Others*, § 149). За обставин цієї справи ЄСПЛ вважав, що демонстрація та переміщення ляльки під час урочистої події в Парламенті було досить схожим на ці ситуації, здатним порушити хід засідання та підірвати його урочистий характер. Тому він погодився з тим, що була необхідність реагувати на поведінку заявниці і це було питанням, яке мав вирішувати парламент у рамках здійснення своєї автономії (див. згадане рішення у справі *Karácsony and Others*, § 148). Крім того, заявниця не довела, що їй, як депутату

парламенту, було неможливо висловити свою думку іншими способами, зокрема до та під час виборів Президента Республіки або в засобах масової інформації.

Щодо суворості санкції, накладеної на заявницю, а саме одноразового зменшення її винагороди на суму 249 292 форинтів, ЄСПЛ зазначив, що цей штраф становив одну третину її місячної винагороди, що, з урахуванням причин, наведених спікером та Комітетом з парламентського імунітету для висновку про те, що поведінка заявниці серйозно підірвала авторитет Парламенту, не могло бути визнано надмірним (для порівняння див. згадане рішення у справі *Ikotity and Others*, § 15 та § 44).

З огляду на викладене ЄСПЛ вважав, що санкція не була непропорційною до поставленої законної мети. Отже, можна було зробити висновок, що зазначене втручання було «необхідним» у демократичному суспільстві.

Отже, ця скарга була явно необґрунтованою у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції та була відхилена на підставі пункту 4 статті 35 Конвенції.

Висновок

Заяву визнано неприйнятною.

Ухвала в цій справі прийнята Палатою 9 вересня 2025 року, оприлюднена 2 жовтня 2025 року та є остаточною.

GEORGIOS PAPADOPOULOS v. Cyprus (№ 21454/21)

Обставини справи

Справа стосувалася питань виборчого законодавства Кіпру, яке не передбачало можливості для кандидата від партії, який посів друге місце на парламентських виборах за списком партії, отримати депутатський мандат замість обраного кандидата, який до початку роботи парламентського скликання вирішив відмовитися від статусу депутата.

Парламентські вибори на Кіпрі проводяться на основі пропорційної виборчої системи з відкритими списками. Виборці спочатку обирають партійний список, а потім можуть висловити фіксовану кількість уподобань (залежно від виборчого округу) кандидатам у цьому списку. Місця розподіляються на основі загальної кількості голосів за партії з використанням простої квоти, з додатковими порогами для забезпечення справедливого представництва. Перший розподіл місць здійснюється на рівні округу, другий етап – на національному рівні.

На парламентських виборах 2016 року заявник і пані Е. Т. були кандидатами від партії «Рух Солідарності» у виборчому окрузі Лімассол. На той час пані Е. Т. була президентом Руху та членом Європейського парламенту.

23 травня 2016 року Виконавча рада Кіпру оголосила пані Е. Т. обраним членом Палати представників Кіпру від партії як кандидата, який отримав найбільше голосів за партію у виборчому окрузі Лімассол, у якому цій партії було виділено одне місце.

27 травня 2016 року пані Е. Т. повідомила Виконавчу раду Кіпру про своє рішення не займати це місце, оскільки вона бажала зберегти своє місце депутата Європарламенту.

Проте національне законодавство на той час передбачало лише можливість заповнення місця, яке стало вакантним після початку роботи парламентського скликання. Воно не врегулювало ситуацію, коли обраний депутат вирішував відмовитися від статусу депутата до початку роботи парламентського скликання. Унаслідок такої невизначеності заявника тричі було призначено депутатом парламенту, і Суд з розгляду спорів щодо виборів (далі – Виборчий суд) тричі скасовував це призначення.

Так, 31 травня 2016 року Головний виборчий комісар, після отримання консультативного висновку Генерального прокурора, призначив заявника (першого непрохідного кандидата партії) депутатом, застосувавши чинну на той час статтю 35(1) Закону про вибори членів Палати представників 1972 року

за аналогією, хоча вона регулювала лише питання заповнення місць, які стали вакантними під час роботи скликання. Заявник склав присягу 2 червня 2016 року. Однак 31 травня 2017 року Виборчий суд скасував його мандат, встановивши, що Закон не передбачає заповнення мандату, «не зайнятого» до початку скликання, а тому застосування норми за аналогією було неприпустимим.

Після цього Парламент вніс зміни до Закону, запровадивши термін «незайнятий мандат» та передбачивши механізм його заповнення. На підставі цих змін заявника 5 липня 2017 року знову оголосили депутатом, і він склав присягу. Проте Виборчий суд, за результатами розгляду скарги двох осіб (кандидата та виборця), 30 квітня 2018 року знову анулював його мандат, визнавши поправку 2017 року неконституційною.

У 2019 році Парламент вніс зміни до Конституції (12-та поправка), додавши поняття «відмовлений», «незайнятий» та «вакантний» мандат, і відповідно знову змінив статтю 35 Закону. На підставі цих нових норм заявника 29 жовтня 2019 року втретє проголосили депутатом, і 1 листопада він склав присягу.

Однак 29 жовтня 2020 року Виборчий суд знову скасував його обрання, визнавши нові норми неконституційними та ретроспективними.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що спосіб проведення виборів, подальший розподіл парламентських місць, включаючи одне місце для партії «Рух Солідарності» в Лімассолі, та визначення обраних кандидатів ніколи не оскаржувалися і не визнавалися недійсними. Цей розподіл базувався на кількості голосів, отриманих кожною партією, та застосуванні системи пропорційного представництва, як того вимагає національне законодавство. У зв'язку з цим ЄСПЛ звернув увагу на звіт Місії ОБСЄ з оцінки потреб щодо виборів у травні 2016 року, у якому висловлено повну впевненість у чесності виборчого процесу та професіоналізмі й неупередженості виборчої адміністрації. Не було висловлено жодних зауважень щодо прозорості виборчого процесу, реєстрації виборців і кандидатів, а також процедур у день виборів. Заява Головного виборчого комісара щодо розподілу місць у Парламенті та визначення обраних кандидатів, опублікована в Офіційному віснику 23 травня 2016 року, залишилася беззаперечною.

Питання виникло пізніше, коли пані Е.Т., кандидатка, яка була оголошена обраною на місце, яке партія «Рух Солідарності» виграла в окрузі Лімассол, відмовилася від мандату до вступу на посаду. Кіпрська правова система спочатку не регулювала цю ситуацію. У зв'язку з цим ЄСПЛ повторно наголосив, що законодавство, яке регулює виборчі права, має бути доступним,

передбачуваним і сумісним із принципом верховенства права. Ситуація, коли мандат не був зайнятий до скликання парламенту, хоча й була новою для Кіпру, не була непередбачуваною, оскільки могла статися не тільки в разі відмови оголошеного депутата від мандату, але й з інших причин, таких як смерть оголошеного депутата.

Незважаючи на це, коли проблема стала очевидною, влада мала знайти своєчасне та ефективне рішення. Незважаючи на те, що заявник тричі був оголошений обраним, його мандат щоразу анулювався Виборчим судом через відсутність, на думку цього суду, правової або допустимої конституційної бази, яка б чітко дозволяла таку заміну. Законодавчі зусилля, спрямовані на конкретне вирішення цієї проблеми, були визнані неконституційними або такими, що мають зворотну силу.

Відсутність достатньо точних і передбачуваних законодавчих положень не була усунена й практикою національних судів. Хоча Виборчий суд натякнув, що належним рішенням може бути проведення загальних виборів або довиборів на підставі статей 65 або 66 Конституції, він не надав жодних пояснень щодо того, як це може відбутися на законних підставах. Здається, що ані стаття 65, ані стаття 66 Конституції не регулюють ситуацію, коли місце залишається «незайнятим». Стаття 66 § 2 Конституції передбачала лише можливість заповнення «вакантного місця в парламенті ... у порядку, встановленому законом», а саме Законом про вибори. Стаття 35 § 2 Закону про вибори, що був чинним на той час, також дозволяла проводити довибори лише на місця, «звільнені з будь-якої причини протягом парламентського скликання». Оскільки в даному випадку йшлося, по-перше, про те, що обраний кандидат відмовився від мандату до початку парламентського скликання – отже, це було «незайняте» місце – видається, що проведення додаткових виборів було юридично неможливим, так само як і вважалось неприпустимим призначення кандидата, що посів друге місце.

ЄСПЛ наголосив, що його роль не полягає у вирішенні питання про те, який метод був би найбільш доцільним для заповнення спірного місця в парламенті – призначення кандидата, який посів друге місце, чи проведення додаткових виборів. Проте факти справи свідчать про нездатність національних органів влади ефективно вирішити це питання. Хоча ЄСПЛ не сумнівався, що ця нездатність була ненавмисною, і також визнав конституційні проблеми, які виникли в результаті цієї нової ситуації, результатом стало те, що місце в парламенті залишалось незайнятим протягом значного періоду між повторним скасуванням і поновленням заявника, і питання залишалось невирішеним майже протягом усього парламентського скликання.

Як заявник, так і виборці опинилися в юридично безвихідній ситуації. Не існувало механізму – чи то призначення кандидата, що посів друге місце, чи то

проведення повторних виборів – який можна було б застосувати для заповнення місця, яке належним чином було виділено партії «Рух Солідарності». Нездатність національних органів влади усунути цю законодавчу прогалину або запропонувати законну альтернативу зрештою звела нанівець вибір, зроблений народом 22 травня 2016 року.

З огляду на відсутність законодавчого положення, яке регулювало передбачувану можливість незайнятості місця в парламенті до початку роботи парламентського скликання, та нездатність національних органів влади вирішити це питання за допомогою законодавчих або судових заходів, що призвело до ситуації, коли місце в парламенті тривалий час залишалось вакантним, ЄСПЛ визнав, що втручання у даній справі не було «законним» у розумінні Конвенції.

Висновок

Порушення статті 3 Першого протоколу до Конвенції (право на вільні вибори).

Рішення в цій справі ухвалено Палатою 9 жовтня 2025 року та набуде статусу остаточного відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

РІШЕННЯ ЄСПЛ ПРОТИ УКРАЇНИ

Стаття 3 Конвенції (заборона катування)

MONAKHOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 36729/23 та 2 інші заяви): ненадання заявникам належної медичної допомоги під час тримання під вартою – порушення.

GERBURT AND OTHERS v. Ukraine (№ 26877/23 та 9 інших заяв): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу правового захисту – порушення; порушення статті 13 Конвенції (право на ефективний засіб правового захисту).

GORANIN v. Ukraine (№ 15981/17): жорстоке поводження з боку працівників міліції та непроведення ефективного розслідування у зв'язку з цим – порушення.

PETEDZHYYEV AND BONDAR v. Ukraine (№ 60318/21 та № 52156/22): покарання у виді довічного позбавлення волі без перспективи звільнення – порушення.

ODARENKO v. Ukraine (№ 23906/15): жорстоке поводження з боку працівників міліції, непроведення ефективного розслідування у зв'язку з цим, а також використання для засудження заявниці показань, отриманих під тиском – порушення; порушення статті 6 Конвенції.

GENGER AND OTHERS v. Ukraine (№ 54891/22 та 2 інші заяви): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу правового захисту – порушення; порушення статті 13 Конвенції.

BOYKO AND OTHERS v. Ukraine (№ 25475/23 та 2 інші заяви): неналежні умови тримання під вартою та відсутність у національному законодавстві ефективного засобу правового захисту – порушення; порушення статті 13 Конвенції.

Стаття 5 Конвенції (право на свободу та особисту недоторканність)

BYCHE AND SHATOKHIN v. Ukraine (№ 26947/24 та № 31147/24): незаконне тримання під вартою – порушення.

BELOBORODOV AND OTHERS v. Ukraine (№ 19107/13 та 4 інші заяви): надмірна тривалість тримання під вартою – порушення.

Стаття 6 Конвенції (право на справедливий суд)

UKRSPETSMET-V, TOV v. Ukraine (№ 12869/21): відмова в доступі до судів вищих інстанцій – порушення.

KOROL AND OTHERS v. Ukraine (№ 82560/17 та 6 інших заяв): обмеження доступу до суду – порушення.

CHAYKOVSKYY v. Ukraine (№ 48879/19): перегляд Верховним Судом справи заявника у зв'язку з рішенням ЄСПЛ у його попередній справі – порушення щодо справедливості провадження; відсутність порушення щодо тривалості провадження.

ROGATYUK v. Ukraine (№ 30062/24): обмеження доступу до суду – порушення.

POPOV v. Ukraine (№ 20817/24): необґрунтованість судового рішення – порушення.

MARKUSH v. Ukraine (№ 37358/21): необґрунтованість судового рішення щодо звільнення заявниці з посади судді Конституційного Суду – порушення; порушення статті 8 Конвенції.

KOSTYUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 31762/19 та 5 інших заяв): надмірна тривалість цивільних проваджень та відсутність ефективного засобу правового захисту у зв'язку з цим – порушення.

Стаття 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя)

MISHCHENKO v. Ukraine (№ 10415/16): запис телефонних розмов заявника в межах проведення негласних слідчих дій і використання цих записів як доказу проти нього – порушення; відсутність порушення статті 6 Конвенції.

Стаття 9 Конвенції (свобода думки, совісті і релігії)

RELIGIOUS COMMUNITY OF SVYATO-USPENSKYY PARISH OF RIVNE EPARCHY OF UKRAINIAN ORTHODOX CHURCH IN PTYCHA VILLAGE OF DUBENSKYY DISTRICT v. Ukraine (№ 8906/19): нездатність національних органів влади вжити достатніх заходів для забезпечення того, щоб громада-заявник могла користуватися своєю церковною будівлею під час спору з іншою релігійною групою щодо цієї будівлі – порушення.

Стаття 1 Першого протоколу до Конвенції (захист власності)

VOROBYOV AND VYKHRYSTYUK v. Ukraine (№ 77542/17 та № 77551/17): рішення про повне скасування права власності покійної матері заявників на квартиру, що перешкодило їм заявити про свої права на спадщину – порушення.

MOSHIN v. Ukraine (№ 42928/17): знесення господарського приміщення заявника в ході кампанії з метою демонтажу з вулиць тимчасових споруд та «малих архітектурних форм» – порушення.

M.S.L., TOV v. Ukraine (№ 18049/18): застосування санкцій до компанії-заявника, зокрема блокування активів, і відсутність ефективних засобів правового захисту у зв'язку з цим – порушення; порушення статті 13 Конвенції.

BASYUK AND OTHERS v. Ukraine (№ 55156/19 та 10 інших заяв): відмова національних судів задовольнити вимоги заявників щодо виплати заробітної плати та/або пов'язаних з нею сум, заборгованих роботодавцем, державним підприємством, через форс-мажор – відсутність порушення.

NAYDYONOV AND VEDUTENKO v. Ukraine (№ 56181/15): неналежна реакція національних органів влади на кримінальне порушення майнових прав заявників приватними особами та тривале вилучення їхнього майна як речових доказів у межах відповідного кримінального провадження – порушення.

BILKO AND OTHERS v. Ukraine (№ 35442/13): відсутність компенсації або іншої форми відшкодування за позбавлення земельних ділянок – порушення щодо першого та третього заявників.

Огляд рішень Європейського суду з прав людини (жовтень 2025 року) / Відп. за вип.: О. Ю. Тарасенко, Ю. В. Лаврович, Д. О. Мудрак, Т. В. Простибоженко, Т. Р. Цибульська, Д. О. Штода, Р. Ш. Бабанли. Київ, 2025. – 46 с.

Застереження:

1. Огляд окремих судових рішень, зокрема і їх переклад, здійснюють працівники департаменту аналітичної та правової роботи Верховного Суду з використанням матеріалів, розміщених на вебсайтах Європейського суду з прав людини:

<https://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=home>,

<https://hudoc.echr.coe.int>.

2. Огляд рішень здійснено з метою ознайомлення з їх коротким змістом. Для повного розуміння суті висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним на вебресурсах Європейського суду з прав людини.

3. Інформація має суто допоміжний та довідковий характер і не має на меті висвітлити суть усієї проблематики, яка вирішується відповідними судовими рішеннями.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 @supremecourt_ua

 t.me/supremecourtua

 x.com/supremecourt_ua

 so.supreme.court.gov.ua